

O ETIKETĚ A BONTONU ANEB KAM S NÍ?

Slovo etiketa vzniklo ze starofrancouzského „estiquer“ – jeho předchůdcem bylo starogermánské „stehen“ – obě slova mají podobný význam, tedy „připevnit“ nebo „vyvěsit“. Pravidla, dodržovaná u královského dvora a pravděpodobně i v objektech určených pro stráž a vojsko, se vyvěšovala na zeď a stávala se z nich denní pravidla („l'estiquet“ nebo „l'estiquette“). Seznámit se s nimi mohli ovšem pouze lidé, kteří uměli číst.

Ve Francii se na stejný okruh pravidel vztahoval výraz „régles du savoir vivre“ (pravidla znalostí o tom, jak se chovat) a výraz „savoir vivre et savoir faire“ (umět žít a umět konat). Pojem etiketa prodělal do dnešní doby výraznou změnu. Pravidla chování se ve společnosti postupně odvozovala z principu hierarchie, z dvorské tradice, která jasně určovala, kdo smí zaujmout místo vedle panovníka a kdo si musí sednout dál. Také pořadí při zdavení bylo přesně stanovené a muselo se dodržovat.

Společenský život, především na oficiální úrovni, podléhá na jedné straně pravidlům etikety, na druhé straně se dodržuje tzv. diplomatický protokol (ten vznikl v době Vídeňského kongresu v letech 1813–15 a od té doby se nezměnil). Protokol platí jako všeobecná, velmi praktická pomůcka mezinárodního soužití, dodržuje se při všech státních a politických událostech, platí i při jiných velkých společenských příležitostech. Zdar podniku je v přímé úměře závislý na znalosti diplomatického protokolu, velmi často se ovšem také pravidla etikety (společenská pravidla) mylně zaměňují za protokolární předpisy. Mnozí se domnívají, že se jimi musí řídit i v soukromém a společenském životě – protokolární předpisy ale neměly a nemají žádný vliv na jednání ani na chování v soukromém životě.

I dnes záleží na postavení každého jedince, společenskému postavení je věnována dostatečná pozornost – jeho pozice by měla

být pro ostatní zřetelná. Ignorování této skutečnosti by mohlo být chápáno dokonce jako znevážení.

tipy pro vás

1. První tip, který platí vždy a všude: Nepříjemným omylům se dobře vyhnete, pokud ke všemu, co znáte, přidáte cit! Zkrátka bychom měli kromě osvojení jistých pravidel všichni v jakékoli situaci poslouchat „vnitřní hlas“, vlastní takt, a na to žádné učební texty neexistují. Jde „jen“ o vaši míru ohleduplnosti a pozornosti k lidem. A takt mívá v mnohém ohledu velmi blízko k taktice.

Již před dvěma stovkami let platila pro chování ve společnosti tato definice: „Etiketa je soubor jistých zvyků a obyčejů ve vnějším styku společenském... Původ etikety je náboženský a vyjadřuje odvislost, úctu, bázeň před tím, jemuž se prokazuje.“ Kolem roku 1930 se již hovoří o způsobech společenských, různě odstupňovaných podle hodnosti a důstojenství, pro zdvořilost upravenou pravidly. Jedná se tedy o jistou zdůrazněnou výlučnost, odlišení pravidel platných pro „vyšší“ společnost a diplomacii. Současné pojetí vypadá takto – jedná se o komplex pravidel a zvyklostí upravujících společenské chování a chování v pracovním styku. Starofrancouzské slovo etiketa označovalo původně etiketku na lékárnickém a jiném obalu zboží, někdy se nahrazuje výrazem „savoir vivre et savoir faire“, tedy umět žít a konat. V běžné konverzaci je zaměňují výrazy etiketa a protokol. Pravidla běžného společenského života se přizpůsobují situacím od formálních po uvolněné (casual), protokolární jsou přísná, závažná, odrážejí politický záměr, dvornost, ale z toho slova až příliš vystupuje chování u dvora. Etiketa byla a vždy bude výrazem ducha doby, mocenských poměrů, sociální struktury – jde o souhrn přijatých a dohodnutých zvyklostí, kterými se řídí naše vztahy. Důležité je, že nás chrání také před společenským „úrazem“. Normy společenského chování nevznikaly žádnou vydanou normou, ale utvářely se po staletí na základě společenské nutnosti a potřeby. Jejich vývoj

mapuje vývojovou cestu lidské společnosti. A měli bychom před souborem těchto norem cítit něco víc než jen respekt. I dnes platí, že naše možnosti a znalosti nejsou vždy v rovnováze. A přitom je právě společenské chování v nemalé míře každodenní ukázkou naší fantazie a flexibility.

Každá společenská skupina se řídí obecně uznávanými pravidly a zvyklostmi chování, vycházejícího z existujících právních norem. V každé společnosti tvořené řadou různých vrstev, a to bez ohledu na úroveň materiální kultury, existuje etiketa, v jejímž rámci si je jedinec vědomý, jaké chování se od něho očekává vůči ostatním a od ostatních vůči němu samému. Forma i obsah společenství se neustále mění, mohou se pak tedy měnit i zvyklosti etikety. Jistě si někdy kladete otázku, zda se oficiální způsob chování vytrácí nebo ne. Chování dokreslující osobnost člověka může vycházet z těchto vlivů: z vlastního charakteru a temperamentu, z povah osob, s nimiž jednáte, ze situace a z prostředí. Pak je šité na míru a není pouhým interpretováním etiketních pravidel. Zdvořilost a dobré chování, dříve vyhrazené jen pro aristokracii a měšťany, se z dnešní společnosti vytrácejí. Ale na lepší časy se už blýská – etiketa znovu na počátku 21. století prožívá svou renesanci, protože zdvořilý, suverénní člověk její znalostí získává sebevědomí a potom, v globalizovaném světě, je velmi důležité i vystupování na mezinárodní půdě. Tolerance, zdvořilost a životní způsob – neboli *savoir vivre* – jak jej nazývají Francouzi, se staly znovu platnými principy mezilidských vztahů. Hra bez pravidel je ale časově omezený společenský „katechismus“. Do popředí se dostávají společenské normy, oblečení, které celkový pozitivní dojem umocňuje.

Důležitý je i jemný odhad, cit pro realizaci každé situace. Milena Majorová, autorka prvních příruček o chování lidí mezi lidmi, napsala: „Lidstvo žije už příliš dlouho, než aby přišlo v životní empirii na něco z gruntu nového. Pouze vylepšuje to, co už zná, a tím se pohybuje vzhůru po oné známé spirále.“ I když k vám slušnost zkrátka patří, máte ji prostě v sobě, zdvořilosti se musíte naučit. Být zdvořilý má v sobě také jistou dávku zdrženlivosti, protože

vám zdvořilost musí zůstat i v situaci, kdy jste na nejvyšší míru rozčileni... A pak, podobně jako generace sixties, má i naše současnost blízko k neformálnosti, která ovšem v mnohých ohledech může způsobit nenapravitelné škody.

A kam tedy s etiketou? Bude dobře, pokud se stane běžnou součástí našeho každodenního života. A pokud s ní umíme zacházet, je nám v mnoha ohledech lépe – na duši i na těle. Protože dnes víc než kdykoliv jindy se nosí mít svůj osobní styl! Tak se chová člověk, který se chová vždy způsobem odpovídajícím situaci, dovede se perfektně řídit společenskými pravidly hry. Pak si jistě váš protějšek povzdychne – skutečně, ten člověk má osobní styl! Pak hovoříte s osobností, demonstrující dokonalou shodu mezi zevnějškem, vnitřním postojem a vyváženým etickým chováním v různých situacích. Člověk se stylem působí vždy sympaticky, je považován za kompetentní a přesvědčivou individualitu. Repräsentace vaší osobnosti, to by mělo být nejvyšší přikázání, podle situace reagujte flexibilně na danou situaci a nacházejte kompromisy.

Zatímco ještě Jiří Guth-Jarkovský hovořil o etiketě různých vrstev (měšťanské nebo venkovské podle prostředí), již v druhé polovině minulého století se takové pojetí mění. I když neexistuje etiketa univerzální a etiketa je souhrnem pravidel a zvyklostí ve společnosti – nemá ráz daných neměnných zákonů. Některá pravidla s dlouhou tradicí trvají, jiná se přizpůsobila moderní době. Uvidíte, jak se vám vyplatí osvojit si současný moderní styl, který zná co nejvíce odpovědí na nabytou škálu životního stylu 21. století.

I.

O slavnosti a hostech



O POZDRAVU

Každý den vás potkají situace, kdy musíte uvažovat nad pravidly společenských předností, jde o projev úcty k věku, vztahu, pohlaví či postavení osob. Základní pravidlo, které vám nedá příliš práce si zapamatovat, je představa hierarchie společnosti v podobě trojúhelníku. Docela nahoře, kde se odvěsny na vrcholu stýkají, jsou ti, kteří si zaslouží úctu: starší, výše postavení, ženy atd. Pokud jste lidé, kteří stojí pod vrcholem, musíte jednat nejen při zdavení rychleji. Když se vzájemně identifikujete jako dva jedinci v rovnocenném postavení, jednejte vstřícně a aktivně – nic se nestane, když pozdravíte první. Navíc to v každém ohledu vyznívá zdvořile. Při pozdravu vstává pán (mladší člověk), pokud se žena (starší nebo výše postavený člověk) k vám ve společnosti nebo na pracovišti přiblíží, platí to také u stolu v restauraci. Obecně se toto pravidlo nepovažuje za závazné v restauracích s typem rychlého občerstvení ani ve vlakovém kupé.

Dělení osob na osoby společensky starší (vyšší, významnější) – tedy ty, kterým se dává přednost před jinými, a na osoby společensky mladší (nižší, méně významní) získává v současnosti mnoho nepřátel – ovšem v diplomacii a mezinárodním styku zůstává stále ovládnání všech daných pravidel nezbytné. Ve střední Evropě se dělení řídí třemi kritérii – a to věkem, pohlavím a funkcí. Ovšem i pohled na posouzení toho, zda a kdy je určitá osoba především v pracovní oblasti (v hierarchii organizace) osobou společensky starš, se mění. Mnoho okamžiků váhání se dá vyřešit rychlou ústní domluvou nebo dostatečně jasným a srozumitelným gestem. Za osobu společensky vyšší se považuje návštěvník a pozvaný host.

Samotný pozdrav vás zařazuje do určité společenské skupiny lidí, i když pozdravy jsou dále méně formální. Pozdrav na uvítanou i rozloučenou je nepostradatelným obřadem a samozřejmostí zároveň. Protože si každá světová kultura vytvořila vlastní způsob

pozdravu (včetně různé vzdálenosti), rychle se vzniklé situaci přizpůsobte, abyste svým jednáním nevyvolali zápornou reakci.

Pozdrav:

společensky méně významný	společensky významnějšího
mladší	staršího
muž	ženu
podřízený	nadřízeného
vstupující do místnosti	ostatní přítomné
jednotlivec	více lidí (skupinu)

Loučení:

společensky významný	s méně významným
starší	s mladším
žena	s mužem
nadřízený	s podřízeným

tipy pro vás

2. Jde-li pouze o mužskou a ženskou společnost (a nejde o vztahy pracovní), je rozhodující okolností věk.
3. Postavení v pracovním styku se řídí výhradně funkčními hledisky (platí to i v případě mladšího vedoucího pracovníka a o mnoho let starší ženu, která je mu pracovní podřízena). Jde-li však o přednost ve dveřích, pak by vztah funkční měl být nahrazený vztahem muž – žena. V mnohých případech záleží na taktu osoby, která je v pracovní oblasti považována za osobu společensky významnější.
4. Pán ve společnosti při pozdravu vstává, pokud se dá očekávat, že se u něj zdravě zastaví – dáma vstávat nemusí.
5. Dívky a mladé ženy zdraví výrazně staršího muže jako první.
6. V nájemném domě byste měli pozdravit každého, koho potkáváte, dokonce zcela neznámé lidi. Pozdravte lidi v menších místech, pokud procházíte kolem jejich obydlí.

7. Na ulici s partnerem zdravíte i osoby neznámé, které náš společník zdraví. Na jejich „CV“ (životopis) se ovšem nikdy nevyptávejte.

8. Při vstupu do budovy vchází a z budovy vychází první žena, muž otvírá a přidržuje dveře. Jde-li o vstup do obchodu, má jednoznačně přednost osoba vycházející před vcházející.

9. Svůj pozdrav věnujte také faráři, a to i při náhodné návštěvě kostela.

10. Potkáte-li známého v doprovodu starších (neznámých) lidí, volte pozdravy hned dva – nejdříve věnujte pozdrav starším, pak neformálně pozdravte svého přítele. Při loučení postupujte naopak, nejprve se rozlučte se svým přítelem, a pak teprve s další osobou.

11. Obecné pravidlo: Pozdravte každého, komu jste byli představeni nebo s kým se setkáváte častěji. A zdravte s úsměvem: ono anglosaské keep smiling by vám mělo vejít do krve. Nejde jen o společenské klišé, všechno s ním jde prostě o moc snáz.



FAUX PAS

Neopětovat pozdrav vyznívá podstatně hůř než nepozdravit vůbec!

Pro pořadí ve společnosti, v pracovním i soukromém životě (pro tzv. instituci společensky staršího, vyššího) platí následující pravidla.

Přednostní pořadí má:

- žena/dáma vůči muži (výjimka – když je muž podstatně starší)
- starší žena/muž vůči mladšímu
- cizí lidé vůči příbuzným, přátelům a známým
- cizinci vůči tuzemcům